Received: April 4, 2023
Revised: November 14, 2023
Accepted: December 6, 2023

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองในกวีนิพนธ์รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า

วรพงศ์ คุยบุตร
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายมัธยมศึกษา (มอดินแดง)
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองในกวีนิพนธ์รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกศึกษาตัวบทจากวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า เฉพาะประเภทกวีนิพนธ์ ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 – 2565 ทั้งหมด 21 เรื่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์การเมืองจากกวีนิพนธ์รางวัลวรรณกรรมการเมืองพานแว่นฟ้า และศึกษามโนทัศน์การเมืองที่สะท้อนจากถ้อยคำอุปลักษณ์การเมืองจากกวีนิพนธ์รางวัลวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า **โดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของเลคอฟและจอห์นสัน** ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์การเมืองทั้งหมด 5 ชุดมโนทัศน์ เรียงลำดับโดยการพบถ้อยคำอุปลักษณ์จากมากไปน้อย ได้แก่ [การเมืองคือธรรมชาติ], [การเมืองคือสิ่งของ], [การเมืองคือสถานที่], [การเมืองคือมนุษย์] และ[การเมืองคือการเดินทาง] ผลการศึกษาพบว่าการอุปลักษณ์และเหตุการณ์การเมืองในอดีตมีความสอดคล้องกันจึงทำให้เข้าใจสภาวะการเมืองในแต่ละยุคสมัยในแง่มุมการประพันธ์ ในส่วนการอภิปรายผลพบว่าเกณฑ์การประกวดส่งผลต่อผลงานที่ได้รับรางวัล ผลงานและการอุปลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นการเสนอมุมมองทางการเมืองที่ตอบโจทย์คณะกรรมการและรัฐสภา

คำสำคัญ ; อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์, อุปลักษณ์การเมือง, กวีนิพนธ์

Political Concept Based Metaphors in Phan Waen Fah Literary Award-Winning Poetry

Worapong khuibut
Khon Kaen University Demonstration School
Faculty of Education, Khon Kaen University

Abstract

The *Political Concept Based Metaphors in Phan Waen Fah Literary Award-Winning Poetry* is qualitative research exploring a total of 21 texts from literary work winning Phan Waen Fah Award, in particular poetry, from 2003 to 2022 (B.E. 2546 to B.E. 2565). It aims to study metaphorical words from the texts and political concepts reflected in those words. The study was based on the Cognitive Semantics Theory of Lakoff and Johnson (1980). The results indicated that 5 political metaphors were found. They can be ordered in accordance with the highest and lowest frequency, namely [Politics is nature.], [Politics is objects], [Politics is places], [Politics is human beings] and [Politics is traveling]. The results also showed that metaphorization and political situations in the past corresponded with each other, thus enabling us to understand political conditions in each period following authorship perspectives. In terms of the discussion in this research, competition criteria affected the winning entries, so the work and metaphors presented political aspects that serve the requirements set by the awarding committee and parliament of Thailand.

Keywords ; Conceptual metaphors, political metaphors, poetry

บทนำ

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น เหตุการณ์ทางการเมือง การปกครอง ข่าวสาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้มนุษย์มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละมุมมอง ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น มนุษย์จึงได้นำเสนอความคิดเห็นผ่านงานวรรณกรรม และเมื่อวรรณกรรมแบกรับเอาความหมายของความคิดทางการเมืองเอาไว้ด้วย จะเรียกว่า “วรรณกรรมการเมือง”

Samudavanija and Samudavanija (1973) ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมการเมืองไว้ว่า

เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อต้องการเปลี่ยนสภาพเลวร้ายของสังคมให้ดียิ่งขึ้น และมีเนื้อหาอย่างวรรณกรรมเพื่อชีวิต เนื่องจากมีเนื้อหากล่าวถึงความสัมพันธ์ของผู้คนกับรัฐ ค่านิยมที่ขัดแย้ง และชี้ให้เห็นสภาพสังคมอัปลักษณ์ที่มนุษย์แก้ไขได้

ดังนั้นวรรณกรรมการเมืองจึงมีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง ดังนี้

ช่วงระหว่าง 16 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519 เป็นช่วงการก่อเกิดและพัฒนาการของวรรณกรรมการเมืองไทย เพราะได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งจากนักศึกษาและประชาชน จึงมีนักเขียนที่สร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับการเมืองเป็นอันมาก อาทิ ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง, นาฏกรรมบนลานกว้าง, ปีศาจ, ความรักของวัลยา, สงครามชีวิต,ใบไม้ที่หายไป ฯลฯ ล้วนเป็นผลลัพธ์อันเกิดจากความคิดเห็นทางการเมืองจากเหตุการณ์ในอดีต และปัจจุบันยังคงมีการนำเสนอวรรณกรรมการเมืองผ่านเวทีการประกวด คือ รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า ซึ่งจัดโดยสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยและรัฐสภาไทย

อุทัย พิมพ์ใจชน ได้กล่าวคำนิยมเกี่ยวกับวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าว่ารัฐสภาได้รับความร่วมมือจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพแสดงออกทางการเมือง โดยใช้ศิลปะถ่ายทอดความรู้สึกสะท้อนภาพการเมืองในรูปแบบของเรื่องสั้นและบทกวี ทั้งยังเป็นการสืบสานสร้างสรรค์วรรณกรรมการเมืองให้มีส่วนปลุกจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน (Office of the Secretary of the House of Representatives, 2005) ดังนั้นวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้าจึงเป็นพื้นที่เสรีทางความคิดผ่านการประพันธ์เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์และแก้ไขปัญหาดังนิยามของวรรณกรรมการเมืองข้างต้น

รางวัลพานแว่นฟ้าเป็นที่รู้จักแพร่หลายในแวดวงนักวรรณกรรม จากการสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น พบว่ามีผู้สนใจศึกษาวิจัยวรรณกรรมพานแว่นฟ้า โดยส่วนมากวิเคราะห์ด้านเนื้อหา กลวิธี และประเด็นแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏ อาทิ Sopapol (2019) ซึ่งศึกษาแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นพานแว่นฟ้า โดยวิธีการอ่านละเอียดและวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นพานแว่นฟ้า ประเภทเรื่องสั้นครั้งที่ 1 พ.ศ. 2545 – ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2554 ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ มีจำนวน 9 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่ามีแนวคิดทางการเมืองที่ปรากฏอยู่ 5 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดเรื่องสำนึกทางการเมืองของประชาชน แนวคิดพฤติกรรมของนักการเมือง แนวคิดสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง แนวคิดความขัดแย้งทางการเมือง และแนวคิดความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาอุปลักษณ์การเมืองในวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า เฉพาะบางตัวบท บางปีเท่านั้น เช่น งานวิจัยของ Choosri (2014) ได้ศึกษาเรื่อง “เบี้ย” บนกระดานการเมือง: อุปลักษณ์และการผสานมโนทัศน์ในกวีนิพนธ์บทกวีการเมืองเรื่อง “เบี้ย” ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นว่ามีการตีความหมายของการเมืองและสิ่งอุปลักษณ์ในลักษณะแปลกต่างออกไป เช่น เปรียบการเมืองเป็นเกมหมากรุก นอกจากนี้งานวิจัยของ Woraseeha (2012) ได้ศึกษา “การชุมนุมทางการเมืองคือการทำสงคราม” มโนทัศน์ที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ข่าวการชุมนุมทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ไทย มีจุดประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาอุปลักษณ์ที่ใช้ในการรายงานข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยเพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์เกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอนห์สัน ผลการวิจัยพบว่าในการรายงานข่าวมีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคู่ต่อสู้

และเปรียบการชุมนุมการเมืองเป็นการทำสงคราม ถ้อยคำอุปลักษณ์สะท้อนมโนทัศน์ของนักหนังสือพิมพ์ต่อการชุมนุมว่า “การชุมนุมคือการทำสงคราม” เน้นให้เห็นภาพของการกระทบกระทั่งกันของทั้งสองฝ่าย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชาน เรื่องการอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มาวิเคราะห์ตัวบท ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความเชื่อพื้นฐานว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบวิธีคิด กล่าวคือ วิธีคิด มุมมองที่มนุษย์มีต่อสิ่งต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออก รวมถึงการใช้ภาษาให้สอดคล้องกับระบบวิธีคิดเหล่านั้นด้วย เช่น หากเราคิดว่าความโกรธคือไฟ เราก็จะมองความโกรธเป็นอันตรายที่พร้อมจะเผาผลาญทุกสิ่ง เราจึงไม่ปรารถนาความโกรธ และระมัดระวังความโกรธ เลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson) เป็นผู้ศึกษาระบบวิธีคิดและมุมมอง ที่ผู้ใช้ภาษามีต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลกตามแนวทางของภาษาศาสตร์ปริชานโดยวิเคราะห์จากการใช้ “อุปลักษณ์” (Metaphor) ซึ่งเป็นลักษณะการใช้ภาษาแบบเปรียบเทียบ โดยกล่าวว่าเป็นถ้อยคำเปรียบเทียบที่ผู้ใช้ภาษาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งได้มาจากระบบวิธีคิดหรือมโนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ วัฒนธรรมและสังคมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ ดังนั้นหากเราต้องการเข้าใจมโนทัศน์ที่ผู้ใช้ภาษามีต่อสิ่งต่าง ๆ เราจึงสามารถศึกษาได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ได้

จากการปรารภข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าความคิดสำคัญที่ปรากฏในวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า คือ “การเมือง” จึงเป็นความท้าทายสำหรับการวิจัยว่าผู้เขียนวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้ามีความเข้าใจการเมืองผ่านการอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในลักษณะใดบ้าง โดยอาศัยข้อมูลคือตัวบทประเภทกวีนิพนธ์รางวัลชนะเลิศวรรณกรรมการเมืองพานแว่นฟ้า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 – 2565 โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ว่าผู้เขียนใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์การเมืองใดและอุปลักษณ์เหล่านั้นสะท้อนมุมมองนักเขียนที่มีต่อการเมืองอย่างไร

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor theory)

Lakoff and Johnson (1980) ได้เสนอแนวคิดไว้ในหนังสือ Metaphor We Live By ว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์อยู่ในรูปของการเปรียบเทียบอุปลักษณ์

ไม่ได้จำกัดเฉพาะในงานประพันธ์เท่านั้น แต่อุปลักษณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิด สังคม อารมณ์ ฯลฯ และสามารถอธิบายได้อย่างมีระบบ

นอกจากนี้การใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์เป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างคำที่มีความหมายจากวงความหมายหนึ่งถ่ายโยงไปยังคำอีกวงความหมายหนึ่ง (Domain) โดยการถ่ายโยงความหมายนั้นจะมีการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทาง (Source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (Taget damain) ซึ่งวงความหมายต้นทางหมายถึงความหมายเดิม ความหมายประจำคำ เป็นรูปธรรม ส่วนวงความหมายปลายทางจะเป็นความหมายใหม่ที่ต้องการจะสื่อ และเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม ดังตัวอย่าง

THE MIND IS A BRITTLE OBJECT

Her ago is very fragile. He broke under cross-examination

(Lakoff & Johnson, 1980)

จากตัวอย่างคำว่า fragile และ broke เป็นคำศัพท์ที่ใช้กับการแตกหักของวัตถุ แต่ถูกนำมาใช้กล่าวถึงจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงความหมายต้นทางคือ วัตถุสิ่งของที่เป็นรูปธรรม ไปสู่วงความหมายปลายทาง คือ จิตใจ ที่เป็นนามธรรม จากการเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าจิตใจของมนุษย์เป็นวัตถุที่เปราะบาง สามารถแตกหักได้

อุปลักษณ์จึงไม่ใช่เรื่องของภาษาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาในรูปของภาษา โดยการใช้ภาษาของคนในสังคมสามารถบอกให้รู้ว่าในแต่ละสังคมนั้น ๆ มีระบบความคิดอย่างไร กล่าวโดยสรุป การศึกษาอุปลักษณ์มุ่งอธิบายภาษาที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดและมโนทัศน์ของมนุษย์ และยังแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทางความหมายของอุปลักษณ์ ซึ่งทำให้เราเข้าใจความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมด้วย และประเด็นสำคัญของแนวคิดเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ คือ การเข้าใจสิ่งหนึ่งโดยการเปรียบเทียบเป็นอีกสิ่งหนึ่ง จากตัวอย่างมโนทัศน์ความโกรธและความร้อนของของเหลวนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกันโดยตรง แต่ผู้ใช้ภาษาสามารถเข้าใจได้ ซึ่งเป็นเรื่องของกระบวนการความคิดที่สะท้อนให้เห็นจากรูปภาษา ดังนั้นการศึกษาอุปลักษณ์จึงไม่ใช่เรื่องของภาษาเท่านั้น แต่ทำให้เข้าใจชีวิตและมโนทัศน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ วรรณกรรมการเมือง และวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า เพื่อใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์ต่อไป

ตัวบทวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะตัวบทวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า เฉพาะประเภทกวีนิพนธ์ ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ระดับประชาชนทั่วไป) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 – 2565

ยกเว้นปี พ.ศ. 2557 ไม่มีการจัดประกวดเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง และ พ.ศ. 2558 เป็นการประพันธ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นการประกวดที่ไม่มีนัยยะทางการเมือง

หากปีใดไม่มีรางวัลถึงเกณฑ์ชนะเลิศผู้วิจัยจะเลือกรางวัลรองชนะเลิศประกอบการวิเคราะห์แทน ได้แก่ ปี พ.ศ. 2546 พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2560 (มี 3 ชิ้นงาน) ดังนั้นจึงมีวรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า ประเภทกวีนิพนธ์ประกอบการศึกษาทั้งสิ้น 21 ชิ้นงาน

2. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและอภิปรายผล

2.1 เมื่อเก็บข้อมูลกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้าที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ และรองชนะเลิศ (ในกรณีที่ไม่มีรางวัลชนะเลิศในปีนั้น) ผู้วิจัยจะพิจารณาถ้อยคำอุปลักษณ์โดยดูจากความหมายของถ้อยคำที่ไม่ใช่ความหมายประจำรูปแต่ถูกนำมาใช้เพื่อเปรียบเทียบถึงการเมือง

2.2 นำถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเมืองที่พบในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า มาจัดประเภท

2.3 อธิบายความหมายของกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้าโดยสังเขป โดยยึดนิยามความหมายของคำว่า “การเมือง ครอบคลุมเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับรัฐ ดินแดน พลเมือง รัฐบาล เศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย

ประเพณี ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของมนุษย์ในรัฐ”

2.4 อธิบายความหมายของถ้อยคำอุปลักษณ์การเมืองที่พบในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า โดยใช้ทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ของเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980)

2.5 วิเคราะห์มโนทัศน์จากถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเมืองที่พบในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า

2.6 จัดหมวดหมู่ นำเสนอตามลำดับการพบถ้อยคำอุปลักษณ์จากมากไปน้อย

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์กวีนิพนธ์การเมืองพานแว่นฟ้าทั้ง 21 เรื่อง และวิเคราะห์อุปลักษณ์การเมืองที่ปรากฏ ผู้วิจัยสามารถจำแนกประเภทของอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองได้ 5 ชุดมโนทัศน์ ซึ่งเรียงจากถ้อยคำที่พบมากไปน้อย ดังนี้ [การเมืองคือธรรมชาติ], [การเมืองคือสิ่งของ], [การเมืองคือสถานที่], [การเมืองคือมนุษย์] และ[การเมืองคือการเดินทาง]

1. [การเมืองคือธรรมชาติ]

ผู้วิจัย พบอุปลักษณ์การเมืองโดยการใช้ “ธรรมชาติ” ได้แก่ ต้นไม้ ข้าว และไฟ ดังนี้

1.1 ต้นไม้

ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า ต้นไม้ ไว้ว่า หมายถึง คำรวมเรียกพืชทั่วไปโดยปรกติมีลำต้นใหญ่ มีกิ่งแยกออกไป การเปรียบว่า การเมืองคือต้นไม้ ส่วนมากมักเน้นประเด็นไปในเรื่องของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งสอดคล้องกับมโนทัศน์ที่ว่าประชาชนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา ปลูกฝัง

“ต้นกล้า” เป็นกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลรองชนะเลิศ รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า ประจำปี 2546 ที่พยายามอธิบายการเมืองในมุมมองของ “ความเป็นประชาธิปไตย” จากทรรศนะของผู้เขียนซึ่งบรรยายว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่

ต้องแลกมาด้วยความเสียสละ ชีวิต การต่อสู้ ดังนั้นควรที่จะช่วยกันทำให้ประชาธิปไตยดำรงอยู่ได้สืบไป โดยใช้ความเปรียบที่ว่าประชาธิปไตยเป็นต้นกล้าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษาให้เติบโต และเชิญชวนให้ทุกคนดูแลประชาธิปไตย เหมือนการดูแลต้นไม้ คือ การรดน้ำ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

*จาก**ต้นอ่อนต้นกล้ามาต้นแกร่ง*** *ต้นยังแฝงความละมุนของคุณค่า*
***ปลูก**แดนดินดงใดไม่นำพา* ***รดศรัทธา**หมดจดย่อมงดงาม*

.....

ให้ดูแลความหวังอย่าลังเล *ช่วยทุ่มเทเพื่อ**ต้นกล้าประชาธิปไตย***
*ให้เติบโตเติบใหญ่**ใบดอกผล*** *ให้ผู้คนฟูมฟักอย่าผลักไส*

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2004)

เขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[ธรรมชาติ]		**[การเมือง]**
ต้นไม้	⟶	ประชาธิปไตย
ฟูมฟัก,ปลูก,รดน้ำ	⟶	การดูแล รักษาประชาธิปไตย
ใบ ดอก ผล	⟶	ความสงบสุข

1.2 ข้าว

ในเรื่อง “แบบนี้ไหม” (2551) ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลรองชนะเลิศ รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า ประจำปี 2551 ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์ประเภทกลอนเปล่าหรือคำประพันธ์ไร้ฉันทลักษณ์ กวีได้ตั้งคำถามการเมือง ในประเด็นประชาธิปไตยที่ทุกคนใฝ่ฝัน ผ่านการเปรียบเทียบว่าการเมืองทั้งหมดคือกิจกรรมการเกษตร ต้องช่วยกันทุกภาคส่วนในการปกป้องดูแล เพื่อผลผลิตคือความผาสุก ซึ่งพบอุปลักษณ์การเมืองจากบทประพันธ์ คือ เปรียบการเมืองเป็นข้าว ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2

*นำ**ประชาธิปไตย**ของเธอมาด้วย*
*แล้วช่วย**ปลูก**มันลงในหมู่บ้าน*
นำสถานศึกษาที่เธอเทิดทูนบูชาทว่าไม่เคยนำพา
*เป็นผืนนาปลูก**ข้าวประชาธิปไตย***

...

ให้หัวใจมหาชนชื่นบาน ผาสุก คือผลิตผลของฤดูกาลเก็บเกี่ยว
เธอยังต้องการประชาธิปไตยแบบนี้ไหม?

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2008)

กวีกล่าวถึงการเมืองในประเด็นของ “ประชาธิปไตย” โดยเปรียบเป็นข้าว สังเกตจากรูปภาษา คือคำว่า ปลูก และข้าวประชาธิปไตย โดยกวีเห็นว่าให้ใช้สถานศึกษาเป็นดินหรือที่นา สำหรับปลูกข้าว หรือ บ่มเพาะเรื่องความหมายของประชาธิปไตย จากนั้นเมื่อต้นข้าวหรือประชาธิปไตยเติบโตเต็มที่ จะมีผลผลิตให้เก็บเกี่ยว คือ ความผาสุก

เมื่อนำความหมายของ ประชาธิปไตย กับ การปลูกข้าว มาพิจารณาหาความเชื่อมโยงพบว่า ข้าวเป็นพืชที่ต้องใช้เวลาปลูกนาน มีขั้นตอนการปลูกที่พิถีพิถัน ดังนั้น ประชาธิปไตยในมุมมองของกวี จำเป็นต้องใช้ความอดทน พยายามในการปลูกฝัง ซึ่งจะต้องปลูกฝังผ่านสถานศึกษา

สามารถเขียนเป็นแผนผังมโนทัศน์ได้ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[ธรรมชาติ]		**[การเมือง]**
ข้าว	→	ประชาธิปไตย
ผืนนา, ที่ดิน	→	สถานศึกษา
ผลผลิต	→	ความผาสุก

2. [การเมืองคือสิ่งของ]

สิ่งของ หมายถึง วัตถุต่าง ๆ เช่น ก่อนลงจากรถควรตรวจสิ่งของให้ครบถ้วน, ของ หรือ ข้าวของ ก็ว่า. ดังนั้นสิ่งของจึงหมายถึงวัตถุทั่ว ๆ ไปที่พบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระดาษ หมากรุก นาฬิกา ดังที่ผู้วิจัยพบอุปลักษณ์การเมือง โดยมีการใช้ “สิ่งของ” เป็นความหมายต้นทาง ได้แก่ กระดาษ หมากรุก นาฬิกา และแผนที่

2.1 กระดาษ

กระดาษ หมายถึง วัตถุเป็นแผ่นบาง ๆ โดยมากทำจากใยเปลือกไม้ ฟาง หญ้า หรือเศษผ้า ใช้เขียนหรือพิมพ์หนังสือหรือห่อของ กระดาษที่ปรากฏในกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้าพบใน 2 ชิ้นงาน คือ กระดาษแผ่นดิน และโลกของหนู ซึ่งมีลักษณะร่วมกันคือ ใช้เด็กผู้หญิงเป็นตัวละครดำเนินเรื่องราว

“กระดาษแผ่นดิน” เป็นกวีนิพนธ์การเมืองรางวัลรองชนะเลิศรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า ประจำปี 2552 ภายในเนื้อหากล่าวถึงเด็กหญิงคนหนึ่งที่กำลังวาดภาพ แต่เลือกที่จะไม่ลงสี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ไม่ลงสี หนูคงไม่ลงสี **ไม่อยากมี เหลือง – แดง แบ่งแม่พ่อ**
เช่นร้อยพันอันธพาลผ่านหน้าจอ บ้างหลอกล่อบ้างก่นด่าไม่น่าฟัง
เขาคงมีภาพวาด**กระดาษ**เขา หลอมรูปเงาร้ายร้ายระบายหวัง
เขาคงขีดสงครามความเกลียดชัง **สงสารจัง กระดาษ, ราษฎร**

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2000)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าบทกวีนิพนธ์การเมืองดังกล่าวได้กำหนดให้แผ่นกระดาษเป็น “สิทธิเสรีภาพ” สังเกตจากรูปภาษาที่ปรากฏคือ กระดาษของเด็กหญิง และกระดาษของเขา ต่างทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเสรีภาพทางความคิดที่เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งในกระดาษนั้นบรรจุภาพวาด ซึ่งหมายถึง ความคิด ทัศนคติทางการเมือง และในกระดาษปรากฏ “สี” ซึ่งภาพของเด็กหญิง “ไม่มีสี” ในขณะที่ภาพของคนที่ขัดแย้งมีสี ซึ่งทำให้เห็นว่า “สี” เป็นความแตกต่างทางความคิดของสองฝ่าย (เหลือง-แดง) แต่ “หนู” เลือกที่จะไม่เติมสีหรือความแตกต่างลงไป เพราะไม่อยากเห็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นจริง

กระดาษจึงมีส่วนเชื่อมโยงมโนทัศน์การเมืองคือมีลักษณะที่ใครก็ได้สามารถเติมแต่งภาพวาดสีสันลงไปซึ่งภาพวาดและสีสันของแต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งก็นับเป็นสิทธิ์อันชอบธรรมที่จะเติมภาพหรือสีใด ๆ ลงไป แต่กวีได้เสนอให้เห็นว่าความแตกต่างไม่ควรนำมาซึ่งการแตกแยก แบ่งฝักฝ่าย

สามารถเขียนเป็นแผนผังมโนทัศน์ได้ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[สิ่งของ]	→	**[การเมือง]**
กระดาษ	→	สิทธิเสรีภาพ
สี (เหลือง, แดง)	→	ความแตกต่างด้านความเห็นทางการเมือง
ภาพวาด	→	ความคิดทางการเมือง

2.2 หมากรุก

หมากรุก เป็นเกมกระดานที่มีหมากแต่ละตัวทำหน้าที่ ความสำคัญและจำนวน แตกต่างกันออกไป โดย “เบี้ย” มีจำนวนมากที่สุด แต่มีความสำคัญและความสามารถในการเดินบนกระดานน้อยที่สุด โดยธรรมดาเบี้ยจะต้องสละตนเองเพื่อปกป้อง “ขุน”

ผู้เขียนใช้ลักษณะดังกล่าวของหมากรุกมาเปรียบเทียบกับการเมือง โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นเบี้ย กำหนดให้ชนชั้นปกครองเป็นขุน และกำหนดให้ม้า โคน และเรือเป็นผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เขียนได้แบ่งเบี้ยเป็นสองฝ่าย คือ เบี้ยที่ออกนอกกระดาน และ เบี้ยที่อยู่ในกระดาน อีกทั้งมีการตีความหมายใหม่ของเบี้ยว่าเป็น “เบี้ยยุคใหม่ไล่ขุนกลางกระดาน” และในตอนท้ายสุดมีการใช้คำว่า “คว่ำกระดาน” ซึ่งหมายถึงการยึดอำนาจ หลังจากที่พบว่าเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4

ใครบางคนเปรียบว่าข้าคือเบี้ย ต่ำเตี้ยสุดบนกระดานการเมืองถ่อย

...

บนกระดานการต่อสู้สู่สิ่งใหม่ เส้นทางเดินยาวไกลแรงใจหนุน
แนวรบร่วมแนวรับปรับสมดุล เบี้ยยุคใหม่ไล่ขุนกลางกระดาน

...

แค่เสียโคนเสียม้าแข้งขาสั่น คว่ำกระดานอีกแล้วท่านมุขมันเฝือ
เบี้ยกระจัดกระจายตายเป็นเบือ เลือกตั้งจนคนเบื่อกันทั้งบาง

บนครรลองประชาธิปไตย ต้องมิยอมให้ใคร คว่ำกระดาน

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2013)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่ากวีนำเสนอการเมืองในประเด็นที่หลากหลาย ทั้งระบบการปกครอง บทบาทประชาชนและนักการเมือง โดยเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับ “หมากรุก” ที่เป็นเกมกระดานประเภทหนึ่ง โดยกำหนดให้หมากต่าง ๆ เป็นคนที่มีหน้าที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ขุน เป็นหมากในกระดานที่มีจำนวนน้อยที่สุดแต่มีความสำคัญมากที่สุด ในการเล่นหมากรุกหากฝ่ายใดเสียขุน ฝ่ายนั้นจะแพ้ ดังนั้นในการเล่น จึงต้องทำทุกอย่างเพื่อปกป้องขุน เริ่มตั้งแต่การสละ “เบี้ย” ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รัศมีการเดินในกระดานน้อยที่สุด ในขณะที่ ม้า โคน และเรือ มีจำนวนน้อยกว่าเบี้ย แต่มีรัศมีการเดินกว้าง ผู้เล่นมักใช้ม้า โคน เรือ ในการกินหมากของฝ่ายตรงข้าม ดังนั้นจากรูปภาษาที่ปรากฏในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่องเบี้ย ทำให้พบว่า เมื่อเปรียบประชาชนเป็นเบี้ย ย่อมหมายถึงการสละประชาชน เพื่อรักษาขุน เบี้ยและประชาชนจึงสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่ามีจำนวนมาก แต่มีอำนาจ(รัศมีในการเดิน)น้อย จึงต้องปกป้องคนที่มีอำนาจมากกว่า ในขณะเดียวกันกวีได้นำเสนอการตีความใหม่ของเบี้ยว่า สามารถไล่ขุน ได้เช่นกัน

ขุน มีความสำคัญในหมากกระดานมากที่สุด จึงสอดคล้องกับผู้มีอำนาจในสังคม จำเป็นต้องได้รับการปกป้อง ส่วนรูปภาษา ม้า โคน เรือ จากตัวอย่างทำให้ทราบว่าแทน “ผลประโยชน์” เนื่องจากกวีใช้คำว่า *เสียโคนเสียม้าแข้งขาสั่น* และตัดสินใจ

คว่ำกระดานในที่สุด ดังนั้นกระดานในที่นี้มิได้มีความหมายปลายทางเพียง การเมืองอย่างเดียว หากแต่หมายถึงประชาธิปไตยหรือรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย สังเกตจากรูปภาษาที่ใช้ร่วมกันคือคำว่า “คว่ำกระดาน” ในขณะเดียวกันก็มีคำว่า “ล้มรัฐธรรมนูญ” หรือการรัฐประหาร

สามารถเขียนเป็นแผนผังเชิงมโนทัศน์ได้ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[สิ่งของ]	→	**[การเมือง]**
กระดานหมากรุก	→	การเมือง, ประชาธิปไตยหรือรัฐธรรมนูญ
เบี้ย	→	ประชาชน ซึ่งแบ่งเป็นสองฝ่าย ได้แก่ เบี้ยฝ่าย “ข้า” กับเบี้ยฝ่าย “คุณ”
ขุน	→	นักการเมือง
โคน ม้า เรือ	→	ผลประโยชน์

3. [การเมืองคือสถานที่]

สถานที่ที่ปรากฏ ได้แก่ โรงเรียน ตลาด และบ้าน ดังอธิบายต่อไปนี้

3.1 โรงเรียน

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษา ให้ความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยครู นักเรียน และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ผู้วิจัยพบกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง “หัวหน้าห้อง” (2546) ปรากฏการใช้โรงเรียน เป็นความหมายต้นทาง (Domain) ของการนำเสนอเรื่องการเมือง ซึ่งกวีนิพนธ์การเมืองเรื่องนี้กล่าวถึงเหตุการณ์การเลือกหัวหน้าห้องในห้องเรียน โดยมีครูเป็นผู้กำกับดูแล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

“วันนี้มีเรื่องสำคัญวันเลือกตั้ง ห้องเรายังไร้หัวหน้ามาเติมต่อ
เป็นตัวแทนของห้องต้องดีพอ จะเลือกใครอย่ารีรอจงรีบคิด”
ด.ช.ฉ่อย เสนอชื่อเด็กชายช้าง ส่วนน้ำค้างบอกครู **“หนูใช้สิทธิ์**
เสนอชื่อ ด.ญ.หมู” ผู้เป็นมิตร ด.ช.สง่า หงุดหงิดเกือบงอแง

จากนั้นปรากฏการทะเลาะเบาะแว้งในห้องเรียนเรื่องการเลือกหัวหน้าห้องและครูได้เข้ามาห้ามปราม

...	ด.ช.บัวนิสัยแย่รังแกคน
ด.ช.บัว ลุกผึง ! “มึงด่ากู	เดี๋ยวจะตบบ้องหูสักสิบหน”
แล้วกำหมัดวางท่าว่าเหลือทน	ด.ญ.แจ๋วเตรียมประจญประจัญบาน
ครูกระโดดเข้าขวางอย่างเหลืออด	**“คราวนี้งดเลือกหัวหน้าอย่าดื้อด้าน**
เรื่องแค่นี้มัวเถียงด่าน่ารำคาญ	รู้บ้างไหมครูมีการงานเยอะแยะ
ท้ายที่สุดเหตุการณ์คลี่คลายเพราะครูเป็นผู้ตัดสินเอง ดังนี้	
เวลาน้อยครูเสนอ ด.ญ.นุช	เธอเหมาะสมที่สุดไม่เฉิ่มแฉะ
ทำงานคล่องว่องไวดีชอบชี้แนะ	จบกันทีแค่นี้แหละ...ไปละนะ”

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2003)

จากตัวอย่างพบรูปภาษาที่โรงเรียนมีร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองคือการเลือกตั้ง โดยในห้องเรียนมีครูเป็นผู้กำหนดให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าห้องและใช้อำนาจเผด็จการตัดสินเลือกหัวหน้าห้องเอง ขณะที่ยังไม่มีข้อยุติของนักเรียนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการ “เลือกตั้ง” ซึ่งมีความสอดคล้อง คือ นักเรียนเปรียบเหมือนประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ครูเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดการเลือกตั้งหรือมีอำนาจในการตัดสินว่าใครจะเป็นหัวหน้า(ผู้นำ)ได้

สามารถเขียนแผนผังเชิงมโนทัศน์ได้ ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง(Target)
[สถานที่]		**[การเมือง]**
โรงเรียน	→	ประเทศ
ครู	→	ผู้มีอำนาจ
นักเรียน	→	ประชาชน
การเลือกหัวหน้าห้อง	→	การเลือกตั้ง

4. การเมืองคือมนุษย์

การใช้อุปลักษณ์การเมือง โดยเปรียบเทียบว่าเป็นมนุษย์ เท่ากับว่ายกให้ประชาธิปไตยมีคุณค่า ความหมาย ความสำคัญ เทียบเท่ากับชีวิต นั่นหมายถึงต้องการให้ประชาชนตระหนักหวงแหน รักษา และพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยพบอุปลักษณ์ดังกล่าวในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง “ประชาธิปไตยคือชีวิตประชาชน” รางวัลรองชนะเลิศ วรรณกรรมพานแว่นฟ้า ประเภทกวีนิพนธ์ ประจำปี 2560

ตัวอย่างที่ 6

เพราะประชาธิปไตยคือชีวิต ประชาชนมีสิทธิคิดหวงแหน

....

เรื่องส่วนรวมร่วมรับรู้ร่วมเข้าใจ ประชาธิปไตยคือชีวิตประชาชน

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2017)

จากตัวอย่างพบว่ากวีนำเสนออย่างตรงไปตรงมาว่า “ประชาธิปไตยคือชีวิตประชาชน” ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นมนุษย์ โดยกวียกความสำคัญของประชาธิปไตยให้เทียบเท่ากับมนุษย์ซึ่งควรรักษา และนำพาให้ประชาธิปไตยสมบูรณ์

สามารถเขียนแผนผังมโนทัศน์ ได้ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[มนุษย์]		[การเมือง]
มนุษย์	⟶	ประชาธิปไตย
(เข้มแข็ง, หวงแหน, ชีวิต)		

5. การเมืองคือการเดินทาง

การเดินทาง นำมาเปรียบเทียบกับการเมืองในประเด็นของ “ประชาธิปไตย” ซึ่งมีมโนทัศน์ที่สอดคล้องกันคือ การเดินทาง คือการไปสู่ที่ใดที่หนึ่ง จำเป็นต้องใช้ความเพียร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้วิจัยพบกวีนิพนธ์การเมืองที่นำ การเดินเรือ มาเปรียบเทียบกับ การเมืองในประเด็นการพัฒนาประเทศ จากเรื่อง แสงของเราในเงาจารึกโบราณ (2560) ซึ่งเป็น

กวีนิพนธ์การเมืองรางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้า รางวัลรองชนะเลิศ โดยกวีได้นำเสนอการเมืองในประเด็นหน้าที่พลเมืองอันพึงประสงค์ โดยใช้จารึกอักษรปัลลวะ หุบเขาช่องคอย อ.จุฬาภรณ์ จ.นครศรีธรรมราช โดยในจารึกเขียนไว้ว่า “คนดี (บุคคลผู้ประพฤติดี) ทั้งหลายอยู่ในหมู่บ้านของชนเหล่าใด ความสุขและผลสำเร็จย่อมมีแก่คนเหล่านั้น” มาเป็นแก่นในการเล่าเรื่อง จากนั้นใช้อุปลักษณ์ “การเดินเรือ” เพื่ออธิบายความคิดเรื่องหน้าที่พลเมือง โดยมีจารึกปัลลวะเป็น “แผนที่เดินเรือ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

ร่วมต่อเรือมโนทัศน์สู่รัฐฝัน ขีดเขียนความมหัศจรรย์ครั้งยิ่งใหญ่
โยนหอกดาบความขลาดเขลาลงเตาไฟ หยิบดอกไม้ขึ้นอ่านสาส์นแห่งรัก
เราจะ**ฝ่าคลื่น**ซัดกำดัดดุ **ต้านพายุ**สาดซ้ำกระหน่ำหนัก
เรือจะไม่พังพ่ายสลายลักษณ์ จงเตรียมพร้อมประกาศศักดิ์**นักเดินเรือ**
คืน**เยือกหนาวยาวนานกันดารยุค** จะกลายเป็น**ศานติสุข รุ้งเรืองเรื่อ**
เราจะพบรุ่งอรุณอบอุ่นเจือ พร้อมฟากฝั่งผีเสื้ออะเคื้อกาล
ที่ที่ความเกลียดชังถูกฝังกลบ สุขสงบอิ่มรักจะถักสาน
ประเทศ โลกจะ**ผ่านศตวรรษหนาว** มิต้องสืบค้นเรื่องราวดาวดวงใหม่
เมื่อหอกดาบความเขลาถูกเผาไฟ พายุใหญ่ที่เราฝ่าย่อมล้าแรง
ตื่นเถิดดวงตาหวังเราทั้งหลาย ทิ้งฝันร้าย ร่วมกันยื่นปันแสง
ตามจารึกความหมายธรรมลายแทง เขียนประวัติศาสตร์แสดงแสงของเรา

(Office of the Secretary of the House of Representatives, 2017)

จากตัวอย่างทำให้เห็นว่า การเดินเรือ กับ การเมือง มีมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงกัน คือ การเดินเรือจะต้องประกอบไปด้วยนักเดินเรือ เรือ แผนที่ คลื่นลม พายุ และจุดหมาย ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไปสู่การปกครองในอุดมคติ เนื่องจากการพัฒนาประเทศต้องประกอบด้วยหลายฝ่ายช่วยกัน ได้แก่ ประชาชน (นักเดินเรือ) เรือ (ประเทศ) จุดหมาย (การปกครองในอุดมคติ) หลักธรรม (แผนที่) อุปสรรคการพัฒนา (พายุ) นอกจากนี้กวียังเสนอว่าให้โยนหอกดาบลงเตาไฟ เพื่อให้การเดินทางราบรื่น ดังนั้น หอก ดาบ ที่มีลักษณะเป็นอาวุธ จึงสอดคล้องกับ ความรุนแรง ความเขลาที่ไม่พึงประสงค์ในการพัฒนาประเทศ

จากตัวอย่างสามารถเขียนแผนผังเชิงมโนทัศน์ได้ ดังนี้

ความหมายต้นทาง (Domain)		ความหมายปลายทาง (Target)
[การเดินทาง]		**[การเมือง]**
การเดินเรือ	→	การพัฒนาประเทศ
นักเดินเรือ	→	ประชาชน
เรือ	→	ประเทศ
รุ้ง,จุดหมาย	→	รัฐ, การปกครองในอุดมคติ
หอกดาบ	→	ความรุนแรง ความเขลา
คลื่น พายุ ฤดูกาล	→	อุปสรรค ปัญหา
แผนที่จารึก	→	หลักธรรมดำเนินชีวิต

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาได้ว่ามีการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองทั้งหมด 5 ชุดมโนทัศน์ ซึ่งผู้วิจัยเรียงลำดับจากจำนวนรูปภาษาที่พบจากมากไปน้อย ได้แก่ [การเมืองคือธรรมชาติ], [การเมืองคือสิ่งของ], [การเมืองคือการเดินทาง], [การเมืองคือมนุษย์] และ [การเมืองคือสถานที่]

[การเมืองคือธรรมชาติ] พบถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ ต้นไม้ ข้าวและไฟ พบในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่องต้นกล้า (2546), จดหมายจากแม่ (2550) แบบนี้ไหม (2551), เงา (ไม่มีใครอยากไปปัตตานี) (2553) และณ ร่มเรา (2560)

[การเมืองคือสิ่งของ] พบถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ กระดาษ หมากรุก นาฬิกา และธงชาติ พบในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง นาฬิกาสงคราม (2548), กระดาษแผ่นดิน (2552), โลกของหนู (2555), เบี้ย (2556), ธงชาติผืนเก่า (2561) และแผนที่และเขียวปลวก (2563)

[การเมืองคือสถานที่] พบถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ โรงเรียน ตลาดและบ้าน พบในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง หัวหน้าห้อง (2546), ตลาดการเมือง (2547), หมู่บ้านเหิรลม (2564) และผีถ้วยแก้ว (2565)

[การเมืองคือมนุษย์] พบถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับลักษณะของมนุษย์ เช่น ชีวิตเข้มแข็ง พบในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง มนุษย์เหวย เหวยมนุษย์ (2554), พลเมืองคือพละกำลังเมือง (2559), ประชาธิปไตยคือชีวิตประชาชน (2560) และ นัยมือ (2562)

[การเมืองคือการเดินทาง] พบถ้อยคำอุปลักษณ์ ได้แก่ การเดินทาง และการเดินเรือ พบในกวีนิพนธ์การเมืองเรื่อง บทอาขยานกล่อมลูก ภาคประชาธิปไตยในมือเรา (2549) และแสงของเราในเงาจารึกโบราณ (2560)

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่ากวีนิพนธ์การเมืองมีความสอดคล้องกับมโนทัศน์การเมืองที่นำมาเปรียบเทียบ กล่าวคือ การเมืองคือธรรมชาติ กวีได้นำเสนอในประเด็นของประชาธิปไตยว่าควรได้รับการดูแล เพื่อให้เติบโตเหมือนต้นไม้, การเมืองคือสิ่งของ มักนำเสนอในประเด็นของความคิดทางการเมือง ว่าสามารถปรุงแต่งได้ตามที่สิทธิเสรีภาพที่พึงมี โดยไม่ก้าวล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น, การเมืองคือสถานที่ เป็นการกล่าวเปรียบเทียบว่าประเทศไทยคือสถานที่ ได้แก่ ตลาด โรงเรียนและบ้าน โดยมีกิจกรรมเหมือนกับการเมือง เนื่องจากมีเรื่องของผลประโยชน์และอำนาจเข้ามาแทรกแซงได้, การเมืองคือมนุษย์ เป็นการยกย่องเชิดชูคุณค่าของประชาธิปไตยให้เท่าเทียมชีวิตมนุษย์ที่ทุกคนควรหวงแหน, การเมืองคือการเดินทาง นำเสนอให้เห็นว่ารัฐหรือการปกครองในอุดมคติความสงบสุข เป็นจุดหมายสำคัญของการเดินทาง จำเป็นต้องใช้ความพยายามและหลักธรรมเพื่อฝ่าฟันอุปสรรคซึ่งการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎี อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor theory) ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff, G, and Johnson) ที่ว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์อยู่ในรูปของการเปรียบเทียบอุปลักษณ์ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิด สังคม อารมณ์ ฯลฯ และสามารถอธิบายได้อย่างมีระบบ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการขยายขอบเขตจากการศึกษาของ อิสระ ชูศรี (Choosri, 2014) ที่ได้ศึกษากวีนิพนธ์การเมือง รางวัลวรรณกรรมพานแว่นฟ้าในหัวข้อ “เบี้ย” บนกระดานการเมือง: อุปลักษณ์และการผสานมโนทัศน์ในกวีนิพนธ์ ซึ่งพบว่ากวีนำการเมืองเปรียบเทียบกับหมากรุก ซึ่งเป็นสิ่งของ และเป็นความเปรียบปกติในชีวิตประจำวัน และผู้วิจัยที่ได้ขยายขอบเขตการศึกษา คือ รางวัลชนะเลิศ กวีนิพนธ์การเมือง รางวัล

วรรณกรรมพานแว่นฟ้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 – 2560 ผลการวิจัยพบว่าพบอุปลักษณ์การเมืองที่ใช้สิ่งของ ได้แก่ กระดาษ หมากรุก และนาฬิกา ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของงานวิจัยดังกล่าว

ผลวิจัยนี้ พบอุปลักษณ์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Triwiset (2017) ที่ได้ศึกษามโนอุปลักษณ์การเมืองในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้า ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์การเมืองในบทกวีรางวัลพานแว่นฟ้าระหว่าง พ.ศ. 2546 – 2554 จำนวน 118 เรื่อง ผลการวิจัยพบมโนอุปลักษณ์การเมือง 8 แบบ ได้แก่ [การเมืองคือสงครามและการต่อสู้] [การเมืองคือการสูญเสียและความตาย] [การเมืองคือการดูแลรักษา] [การเมืองคือการวาดภาพ] [การเมืองคือการแข่งขัน] [การเมืองคือการแสดง] และ [การเมืองคือการกักขังหน่วงเหนี่ยว] ซึ่งพบมโนอุปลักษณ์การเมืองที่มีความสอดคล้องกัน คือ [การเมืองคือการดูแลรักษา] และ [การเมืองคือธรรมชาติ] ที่มีลักษณะร่วมกันคือ การทำนุบำรุง การบำรุงรักษาต้นไม้ หรือประชาธิปไตยให้งอกงาม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่แตกต่างจาก บุญย์เสนอ ตรีวิเศษ คือ [การเมืองคือสิ่งของ], [การเมืองคือสถานที่], [การเมืองคือมนุษย์] และ[การเมืองคือการเดินทาง] ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษาข้อมูลที่แตกต่างกันในด้านจำนวนผลงานและปีที่ศึกษา โดยงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะรางวัลชนะเลิศปี 2546 – 2565 จำนวน 21 เรื่อง ซึ่งมีจำนวนเรื่องที่ศึกษาเจาะจงเฉพาะรางวัลชนะเลิศและในระหว่างปี 2555 – 2565 ได้มีเหตุการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันเกิดขึ้น เช่น การรัฐประหาร การเมืองยุค คสช. จึงอาจทำให้พบมโนอุปลักษณ์ที่มีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwandee and Meekrua-iam (2023) ที่ศึกษาเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับการเมือง: กรณีศึกษาการโต้วาทีของนักการเมืองไทยในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2562 พบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับการเมืองจำนวน 10 ประเภท ได้แก่ [การเมืองคือสงคราม] [การเมืองคือการแข่งขัน] [การเมืองคือการพนัน] [การเมืองคือธุรกิจ] [การเมืองคือการแสดง] [การเมืองคือการศึกษา] [การเมืองคือการเดินทาง] [การเมืองคือการทำนุบำรุง] [การเมืองคือครอบครัว] และ [การเมืองคือสิ่งมีชีวิต] ซึ่งพบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองที่มีความสอดคล้องกัน คือ [การเมืองคือการเดินทาง] [การเมือง

คือการทำนุบำรุง] และ [การเมืองคือสิ่งมีชีวิต] กล่าวได้ว่าในกลุ่มข้อมูลที่แตกต่างกัน คือ การโต้วาทีและกวีนิพนธ์ กลับปรากฏอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ที่เหมือนกัน สะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่มีต่อการเมืองและสะท้อนออกมาเป็นภาษา หรืออีกนัยแสดงให้เห็นว่าการเสนอมุมมองความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองและอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพราะช่วงปี 2562 เป็นช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้ง โดยบทกวีนิพนธ์ที่ชนะเลิศการประกวดรางวัลพานแว่นฟ้า ปี 2562 ปรากฏอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองคือ [การเมืองคือมนุษย์] ซึ่งสอดคล้องกับอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์การเมืองที่มาจากการโต้วาที คือ [การเมืองคือสิ่งมีชีวิต]

ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบมุมมองของกวีที่มีต่อการเมือง ซึ่งมุ่งนำเสนอในประเด็นของ ประชาธิปไตยมากที่สุด รองลงมาคือ หน้าที่พลเมือง เหตุการณ์ความรุนแรง ตามลำดับ และการกล่าวถึงประชาธิปไตย มักเปรียบเทียบกับธรรมชาติ คือ ต้นไม้ โดยเสนอให้ช่วยกันธำรงรักษา ดูแล ปลูกฝังให้มั่นคง จึงทำให้สรุปได้ว่ากวีในฐานะประชาชนของประเทศมีความเห็นว่าประชาธิปไตยในประเทศยังไม่มั่นคง ดังนั้นควรที่จะช่วยกันตระหนักถึงคุณค่า และทำความเข้าใจต่อไป

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าประเด็นที่ได้รับรางวัลชนะเลิศมากที่สุดคือ “ประชาธิปไตย” ทั้งการให้ความหมาย ให้ความสำคัญ ให้คุณค่า แสดงให้เห็นว่าการประกวดในรายการ “วรรณกรรมการเมือง รางวัลพานแว่นฟ้า” ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยมาก เนื่องจากสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดประกวดคือ เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพแสดงออกทางการเมืองและสืบสานวรรณกรรมการเมืองให้มีส่วนปลุกจิตสำนึกประชาธิปไตย

ทั้งนี้การอุปลักษณ์ทำให้ผู้อ่านเชื่อมโยงประสบการณ์ ความเข้าใจจากถ้อยคำอุปลักษณ์ไปสู่สภาวะการเมืองในขณะนั้นหรือก่อนหน้านั้นเพื่อเข้าใจความหมายและสภาพการเมืองในขณะนั้นได้ชัดเจน เช่น ผลงานปี พ.ศ. 2546 พบมโนทัศน์ [การเมืองคือธรรมชาติ] โดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์คือ ต้นไม้ เนื่องจากเป็นช่วงแรกที่มีการประกวดวรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า โดยมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนคือ เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงมีการนำเสนอว่า ประชาธิปไตยคือต้นไม้ ที่ทุกคนควรช่วยกัน

ดูแลรักษาให้เติบโตเพื่อให้ร่มเงาต่อไป จากนั้นพบการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ “ต้นไม้” ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์วิกฤตด้านการปกครอง คือ ในปี พ.ศ.2551 เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างเสื้อเหลืองเสื้อแดง และปี พ.ศ. 2560 รัฐบาล คสช. มีความประสงค์ให้สนับสนุนด้านความสามัคคีของคนในชาติ ต้นไม้จึงเป็นตัวแทนของการบำรุง ดูแลรักษา และความเจริญงอกงาม

ในปี พ.ศ. 2548 พบมโนทัศน์ [การเมืองคือสิ่งของ] โดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์คือ นาฬิกา เนื่องจากในปี พ.ศ. 2547 เกิดเหตุการณ์กวาดล้างยาเสพติด ที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 100 ราย การที่ผู้เขียนนำเสนอว่าการเมืองคือสิ่งของ โดยใช้นาฬิกา เป็นการกล่าวเปรียบเทียบให้เห็นว่าความรุนแรงเสมือนนาฬิกาที่ทำจากกระดูกของคนตายที่ยิ่งเวลาผ่านไปนานยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2552 และ 2555 พบมโนทัศน์ [การเมืองคือสิ่งของ] โดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์คือ กระดาษ และในปี พ.ศ. 2556 พบถ้อยคำอุปลักษณ์ คือ หมากรุก เนื่องจากเหตุการณ์ในปีดังกล่าวเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างเสื้อเหลืองเสื้อแดง ในช่วง พ.ศ.2550–2553 เหตุการณ์ฆาตกรรมราชประสงค์ ในปี พ.ศ.2553 และเหตุการณ์นิรโทษกรรม กปปส. ในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาของความแตกแยก จากความแตกต่างทางความคิด การเปรียบเทียบการเมืองโดยใช้สิ่งของเพื่อนำเสนอภาพความแตกต่างโดยสี โดยวัตถุ จึงทำให้ผู้อ่านเห็นภาพเข้าใจความแตกต่าง รับรู้ความรุนแรง และนำไปสู่ความเข้าใจอันดี

ดังนั้นการอุปลักษณ์โดยใช้สิ่งต่าง ๆ ใกล้ตัวมนุษย์ซึ่งมีส่วนสอดรับกับประสบการณ์ตรง เช่น ต้นไม้ กระดาษ สถานที่ ทำให้มนุษย์เห็นภาพและนำไปสู่การเชื่อมโยงมโนทัศน์ระหว่างถ้อยคำอุปลักษณ์และการเมือง ไปจนถึงการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์การเมือง ส่งผลให้เข้าใจความหมายและสภาพการเมืองในแต่ละยุคสมัย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้พบว่ากวีนิพนธ์การเมืองเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งการอุปลักษณ์สามารถเชื่อมโยงความหมายกับเหตุการณ์ดังกล่าวได้ ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่นที่มีการอ้างอิงหรือแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์

ในอดีต จะพบอุปลักษณ์ที่เชื่อมโยงความหมายกับเหตุการณ์ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ในอดีตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อาทิ วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมอัตชีวประวัติ

ในแง่กลวิธีการประพันธ์ของกวีนิพนธ์การเมือง วรรณกรรมการเมืองรางวัลพานแว่นฟ้า พบว่ามีความโดดเด่นด้านโวหาร ภาพพจน์ โดยเฉพาะการเสียดสี อันเป็นศิลปะการประพันธ์ที่แตกต่างจากวรรณกรรมทั่วไป จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งสำหรับการศึกษาตัวบทกวีนิพนธ์การเมือง รางวัลพานแว่นฟ้า

ในแง่ความหมายพบว่ากวีมักเสนอนิยามของความเป็น “ประชาธิปไตย” ในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป การศึกษาในประเด็นการกำหนดนิยามประชาธิปไตยของกวี จึงเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ เพื่อเป็นการเติมเต็มคุณค่าของกวีนิพนธ์การเมืองอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

Chantornvong, S. & Samudavanija, C. (1980). *Thai Political and Social Thoughts*. Bangkok: Bankij. (in Thai).

Choosri, I. (2014, January – June). “Pawns” on the political board: Metaphors and concept combinations in poetry. *Journal of Liberal Arts Maejo University*, 2(1), 13-24. (in thai).

Lakoff, G, and Johnson. (2003). *Metaphors we live by*. London: The university of Chicago press.

Office of the Secretary of the House of Representatives. (2004). *Literature Phan Waen Fa Award 2003*. Bangkok: Sukkai Sukjai Publishing. (in thai).

_____. (2005). *Literature Literature Phan Waen Fa Award 2004*. Bangkok: Sukkai Sukjai Publishing. (in thai).

_____. (2013). *Literature Literature Phan Waen Fa Award 2012*. Bangkok: Office of the Secretary of the House of Representatives. (in thai).

_____. (2013). *Literature Literature Phan Waen Fa Award 2013*. Bangkok: Office of the Secretary of the House of Representatives. (in thai).

_____. (2017). *Literature Literature Phan Waen Fa Award 2017*. Bangkok: Office of the Secretary of the House of Representatives. (in thai).

Sae-chia, T. (2016). 2006 Coup d'etat and Concepts of Demoncracy in Pan Waen Fa Award-Winning Political Poetry. *VANNAVIDAS,* 12, 28-42.

Samudavanija, C., & Samudavanija, C. (1973, July). Political Literature of Thailand. Social Science Perspectives, 11(7), 73-78.

Sopapol, N. (2019). The Political Concepts found in the Short Stories Awarded by Pan Van Pha. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University,* 7(1), 195-207.

Suwandee, C., & Meekrua-iam, W. (2023). Conceptual Metaphor About Politics: Case Study of Thai politician debate in the election, 2019. *Wiwitwannasan Journal of Language and Culture,* 7(2), 61-78.

Thongintarag, T. (2016, July). Review of the Novel 1984: Criticizing Thai Political Society. *Political Economics Journal Bura Pha*, 3(2), 57-79. (in Thai).

Triwiset, B. (2017, January - April). Political Conceptual Metaphor in Poem of Phan Waen Fa Award. *Rommayasan Journal of Humanities and Social Sciences,* 15(1), 73-91.

Woraseeha, K. (2012, January - June). "Political demonstration is war," a concept that is reflected as a metaphor used for political demonstration in thai newspaper. *Institute of Culture and Arts Journal,* 13(2), 49-55.